

TJERK VAN DER MEULEN

es persones”

perquè la memòria de totes aquelles dones no es perdi. El 1984 va publicar el llibre *De la resistència i la deportació: 50 testimonios de mujeres españolas*, i ara ha tornat a explicar aquelles experiències tan doloroses –i com l’humor pot ser un tronc al qual agafar-se enmig de l’horror– amb encara més detall. Neus Català només li va posar una condició a Carme Martí abans d’explicar-li les seves experiències: “Has de saber que això no ho faràs perquè la gent em conegui, sinó perquè sé que d’aquesta manera donem veu a les altres dones”, recorda l’autora.

A *Un cel de plom* Martí ha reconstruït els terribles fets que Neus Català i moltes altres dones van viure als camps de concentració, però ha evitat especular sobre els seus sentiments en unes circumstàncies tan dramàtiques. “Els deportats no han pogut explicar mai què van sentir, però amb la novel·la els lectors podran saber què van veure, què van fer i què van viure”, explica Martí. “Cal explicar la història, perquè la vida no és com abans, però cal continuar lluitant, sense que això vulgui dir engegar trets”, subratlla Català. Carme Martí ha buscat les arrels del compromís de Neus Català

NEUS CATALÀ HA RETORNAT ALS GUIAMETS, LA LOCALITAT DEL PRIORAT ON VA NÉIXER L’ANY 1915

en la seva infantesa als Guiamets, la localitat del Priorat on va néixer el 1915 i on va retornar fa uns anys. Va ser el pare qui li va transmetre els ideals progressistes i republicans. Quan va començar la Guerra Civil es va traslladar a Barcelona per col·laborar amb les milícies com a infermera. Va arribar a ser la cap sanitària de la Colònia Negrín a Premià de Dalt. El mateix dia que l’exèrcit del bàndol nacional va entrar a Barcelona va emprendre el camí de l’exili amb molts dels nens que hi vivien. Un cop a França va continuar la lluita ajudant els maquis. Va ser aleshores quan les SS la van capturar. Un cop alliberada, saber que Franco encara estava al poder va ser un cop molt dur. “Haver patit l’exili, haver sobreviscut al camp i saber que encara hi era va ser un escarni, no ho he paït”, recorda. La força moral i la solidaritat van sostenir Català enmig de l’horror. I l’humor. Imitava Charles Chaplin per a les companyes. “A vegades em tocava fer el pallaso, doncs feia el pallaso”, diu Català, que es va fer molt amiga d’aquelles dones amb qui va compartir barracó. “Jo m’he estimat les persones”, conclou aquesta dona incombustible. ♦♦

Fugir de l’eloqüència freda de les xifres

♦♦♦♦♦ **Jordi Nopca**

L’any 1977, la publicació d’*Els catalans als camps de concentració nazis*, de Montserrat Roig (1946–1991), va fer visible per primera vegada –almenys en el camp de l’assaig– l’experiència dels republicans en els camps de concentració i d’extermini durant la Segona Guerra Mundial. “Semblava que no haguessin existit mai republicans víctimes del nazifeixisme alemany –escrivia Roig a la part final de la investigació–. Fins al 1968 no hi ha cap nota oficial sobre els morts espanyols als camps nazis. Si algun deportat pregunta sobre la seva situació als organismes oficials, li contesten que tot està en estudi. Fins al 1974, el govern espanyol no ha tramès cap certificat de mort al camp de Mauthausen”. El volum va aconseguir donar veu a tots aquelles persones que, a causa del context històric i polític, havien estat privades del reconeixement d’una experiència traumàtica i espaordidora.

Un dels primers que va voler deixar testimoni escrit del pas pel camp de Mauthausen va ser Joaquim Amat-Piniella (1913–1974). Entre el 1945 i el 1946 va escriure *K.L. Reich* –que no seria publicada fins al 1963 per Club Editor–, on repassa els anys d’internament, en forma novel·lada, a través de l’Emili, *alter ego* d’Amat-Piniella però també del seu amic Arnal; el Francesc, inspirat en Pere Vives, assassinat amb una injecció de benzina al cor; el militant anarquista August; el Rubio, que està al capdavant de l’organització comunista clandestina del camp; el valencià Vicenç –obsessionat amb el menjar–, i l’Ernest, individualista i gens solidari. “Després de tot el que s’ha escrit

sobre els camps amb l’eloqüència freda de les xifres i de les informacions periodístiques, creiem que en reflectir la vida d’uns personatges, reals o no, podem donar una impressió més justa i més vivent que no pas limitant-nos a una exposició objectiva”, declarava Amat-Piniella en la introducció de l’obra, la més es-

cruidora de la seva producció literària.

L’any 1968, Agustí Bartra (1908–1982) publicava *Crist de 200.000 braços*, un altre testimoniatge impressionant, en aquest cas ambientat al camp de concentració de la platja d’Argelers. Reelaborat a partir del conjunt de poemes i un primer text narratiu editats a Mèxic l’any 1943 amb el títol de *Xabola*, Bartra fa memòria sobre la precarietat viscuda juntament amb tres amics a la “ciutat de derrota”, envoltats dels milers de víctimes crucificades metafòricament arran de mar. Un dels companys de penúries del poeta és Pere Vives, “que extreu totes les possibilitats intel·lectuals d’allò que el volta”, tal com recorda l’escriptora Anna Murià (1904–2002) al llibre *Obra de Bartra. Assaig d’aproximació* (Vosgos, 1975). Vives també seria recordat per Ferran Planes (1914–1984) a *El desgavell* (Selecta, 1969), un llibre de memòries sobre la desfeta republicana a la Guerra Civil, l’exili amb l’ocupació alemanya de França i la primera postguerra. “Vives era l’home lúcida, aciençat, profund; un decadent tan bo que els déus el reclamaven”, va escriure Planes en la crònica d’uns anys difícils on l’intel·lectual i periodista encara té forces per camuflar algun comentari humorístic. El llibre va ser reeditat l’any 2010 per Club Editor, i aquest 2012 en sortirà la primera traducció castellana a *Libros del Asteroide*. ♦♦

